

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiæ Augustæ Scriptores VI

Ælius Spartianus. Vulc. Gallicanus. Julius Capitolinus. Trebell. Pollio. Ælius
Lampridius. Flavius Vopiscus

Spartianus, Aelius

Lugduni Batavorum, 1671

De Regilliano, IX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51232)

genuus ¹ civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit: atque ita vitam finisse, ne in tyranni crudelis potestatem veniret. Extat sane epistola Gallieni, quam ad Celerem Verianum scripsit, qua ejus nimietas crudelitatis ostenditur: quam ego idcirco interposui, ut omnes intelligerent, hominem luxuriosum crudelissimum esse, si necessitas postulet. *Gallienus Veriano. Non mihi satisfacies, si tantum armatos occideris, quos & fors belli interimere potuisset.* ³ *Perimendus est omnis sexus virilis, si & senes atque impuberes sine reprehensione nostra occidi possent. Occidendus est quicumque male voluit occidendus est quicumque male dixit contra me, contra Valeriani filium, contra tot principum patrem & fratrem. Ingenuus factus est imperator. Lacerata, occide, concide: ⁴ animum meum intelligere potes, mea mente irascere qui hac manu mea scripsi.*

DE REGILLIANO, IX.

Fati publici fuit ut Gallieni tempore quicumque ¹⁰ potuit, ad imperium profiliret. Regillianus denique

CASAVBONVS.

¹ *Civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit, atque ita vitam fin.*] Quam diversa membranæ? nam ita reg & Put. civ. cap in aquam se misit, atque ita vitam finisse.

³ *Perimendus est omnis sexus virilis.*] Melius scribas, esset: ob sequentia verba.

⁴ *Animum meum intelligere potes.*] Regius, Lacerata, concide, occide. animum meum intellige: qui hoc manu mea scripsi.

GRVTERVS.

¹ *Civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit, atque ita.*] Palatinus tantum habet; civitate capta in qua se atque ita. an fuit? civitate capta in aquam se. sed insolens id verbi valde, pro semet submergere.

² *Quos & fors belli.*] Palatinus in bellis.

⁴ *Animum meum intelligere potes, mea mente irascere.*] Palat. non habet editionem potes.

SALMASIVS.

² *Quos & fors belli interimere potuisset.*] Libri omnes: quos & fors in bellis interimere potuisset. bella heic sunt, prælia. nec aliter loqui consueverunt isti auctores.

⁴ *Animum meum intelligere potes.*] Pal. animum meum intelligere, mea mente irascere. scribendum: animum meum intellige, mea mente irascere, qui hac manu scripsi.

⁵ *REGILLIANVS.*] Vetus liber, Regillianus, cum unico t, quod melius est. nam Regilius cum (simplici) scribitur

que in Illyrico ducatum gerens, imperator est factus,
¹ auctoribus imperii Mœsius, qui cum Ingenuo fuerant
ante superati. ² in quorum parentes graviter Gallie-
nus sævierat. Hic tamen multa fortiter contra Sar-
matas gessit, sed auctoribus Roxolanis consentienti-
busque militibus, & timore provincialium, ne iterum
Gallienus graviora faceret, interemptus est. Mirabile
fortasse videatur, si quæ origo imperii ejus fuerit, de-
claretur. ³ Militari enim joco regna promeruit. Nam
quum milites quidam cum eo cœnarent, ⁴ astitit Va-
lerianus

bitur ubique in fasis, & ita scribi de-
bet. inde *Regilianus*. sed *Regalianus*
hic dicitur apud Aurelium Victorem.
& ita etiam infra scriptum habetur
hoc nomen in antiquo libro & pri-
ma editione. *Regalis* nomen pro-
prium etiam fuit apud veteres: inde
Regalianus factum videri posset. im-
mo plane factum est. nam *Regalis*,
Regalius & *Regalianus*: sic *Utilis*,
Utilius, *Utilianus*: *Vitalis*, *Vitalius*
& *Vitalianus*: *Similis*, *Similius* &
Similianus: *Natalis*, *Natalianus*, &
similia sexcenta. sic *Regalis* & *Rega-*
lianus nomina propria. avicula vero
etiam illa quam Græci βασιλικον
vocant, nos *voitelet*, *regaliolus* Suetonio
dicitur. in Glossis *reguiliolus*, & *re-*
gaufulus. omnia corrupte. nam *regu-*
liolus, vel *reguleolus*, verum est illius
aviculæ nomen. *regulum* & *reguleum*
Latini diminutive dicunt, parvum
regem: ut *himmulum*, & *himmuleum*. à
reguleus, *reguleolus*, vel *regulitolus*: ut ab
aculeus, *aculeolus*. sed hæc obiter.

CASAUBONUS.

¹ *Auctoribus imperii Mœsius.*] Scri-
be, *Mœsis*. ut in veteribus. *Mœsiacas*
legiones intelligit.

² *In quorum parentes.*] Cognato, &
sanguine junctos, sicut ante exposui-
mus.

³ *Militari enim joco regna promeruit.*]
Sic non multo post *Proculus ludo* &

joco factus imperator, ut narrat Fla-
vius Vopiscus.

GRUTERVS.

¹ *Auctoribus imperii Mœsis.*] Sic
& Pal. non *Mœsis*, ut habebant alii.

³ *Militari enim joco regna promeruit.*]
Pal. *Capitali enim loco*.

⁴ *Astitit Valerianus tribunus.*] *Præ-*
tulerim quod est in Palatino, existit
vicarius tribuni.

SALMASIUS.

¹ *Auctoribus imperii Mœsis.*] *Legor*
auctoribus imperii Mœsis.

³ *Militari enim joco regna promeruit.*]
Non dissimulandam aut celandam
existimo lectionem membranarum,
etsi de ea quid dicam non habeam.
sic igitur legunt illæ: *capitali enim joco*
regna promeruit. sed quomodo hæc
capitalem jocum interpretabimur? *cap-*
italem veteres sollertem & ingenio-
sum dixerunt. Ovidius:

— capitale vocamus
Ingenium solers: ingeniosa dea est.
an *capitalis jocus* hæc erit argutus, &
acutus, & ingeniose fictus? ut ita
accipiamus, suadet quod paulo
post sequitur: *ita quod aliis vel audacia*
vel judicium, detulit huic jocularis astutia.
nam ibi *jocularem astutiam* dixit, quem
hæc *capitalem jocum*, hoc est astutum
argutumque jocum.

⁴ *Astitit Valerianus Tribunus qui di-*
ceret.] *Pro astitit, legendum existit.*
hoc

lerianus tribunus qui diceret, *Regilliani nomen unde credimus dictum?* Alius continuo, *Credimus quod a regno.* Tum is qui aderat scholasticus, ¹ cœpit quasi grammaticaliter declinare, & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus.* Milites, ut est hominum genus pronom ad ea quæ cogitant, dixerunt, *Ergo potest rex esse?* item alius, *Ergo potest nos regere?* item alius, ² *Deus tibi regis nomen imposuit.* Quid multa? His dictis quum alia die mane processisset, ³ a principiis imperator est salutatus.

Ita

hoc primum. deinde pro *Valerianus tribunus*, haberur in Palatino: *vicarius tribuni*. sicigitur lege: *exitit vicarius tribuni qui diceret: Regaliani nomen unde putamus dictum?* de vicariis tribunorum alibi dicemus. extat apud Vopiscum epistola Aureliani tribuni ad vicarium suum. in eodem Aureliano mentio fit vicariarum ducum & tribunorum.

CASAUBONUS.

¹ Cœpit quasi grammaticaliter declinare, & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus.*] Malus grammaticus fuit iste. nam a rege fit regulus, inde regillus, & ex eo Regillianus. & in eam sententiam docti viri hunc locum censebant emendandum: quorum sententia repugnant manuscripti.

² *A principibus.*] Militibus qui principes locos militiæ obtinebant.

SALMASIUS.

¹ Cœpit quasi grammaticaliter declinare & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus.*] Diximus paulo ante *Regalianum* hunc dictum esse non *Regilianum*. atque ita plane hoc loco scriptum exhibent Palatinus, & editio princeps: *Regalianus*, inquam, non *Regillianus*. sed parum procedit hujus scholastici grammaticalis declinatio, si hoc modo instituat: *Rex, regis, regi, Regalianus.* nam hic declinandi modus magis favere videtur vulgaræ lætioni, *Regillianus*. Palatinus eam declinationem ita scriptam præfert: *Rex,*

Tom. II,

regis, regio, Regalianus. scribendum puto: *Rex, regis, rego, Regalianus.* vel: *Rex, regis, regi, rego, Regalianus.* militum dicta quæ sequuntur ad singulas illius declinationis voces respondentia, satis ostendunt ita legendum esse, ut posuimus. subjicitur enim ab illis: *ergo potest rex esse? ergo potest nos regere?* sed malus grammaticus fuit hic scholasticus. nam si *Regalianus* a rege fuit derivandus, dicere debuit: a rege, *regalis, Regalius & Regalianus.* si vero *Regilianum* deducendum habebat, sic oportuit eum declinare: *Rex, regis, regi, regius, Regilius, Regilianus.* nam *regius, Regilius*, ut *Quintus, Quintilius: Fabius, Fabilius: Fadius, Fadius: Pubius, Publilius: Metius, Metilius: Atius, Atilius: Magius, Magilius: Catius, Catilius: Lucius, Lucilius.* & similia sexcenta. hæc perperam vir doctus ad hunc locum.

² *Deus tibi regis nomen imposuit.*] *Deus tibi nomen posuit.* vetus editio.

GRYTERVS.

³ *A principiis Imperator est salutatus.*] Ita egregie Pal. minus recte prius exculi, a principibus.

SALMASIVS.

³ *A principibus imperator est salutatus.*] *A principiis est salutatus.* optimè ita legit Palatinus noster. *principia* enim sunt principales milites. passim apud Ammianum id nomen in hac significatione occurrit. Vegetius lib. XI. cap. VII. *principalium militum,* &

3

ut

Ita quod aliis vel audacia vel iudicium detulit, ¹ huic jocularis astutia. Fuit, quod negari non potest, vir in militari re semper probatus, & Gallieno jam ante suspectus quod dignus videretur imperio: ² gentis Daciae, Decibali ipsius, ut fertur, affinis. Extat epistola divi Claudii adhuc privati, qua Regilliano Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum, quum omnia Gallieni segnitia deperirent: ³ quam ego ⁴ repertam in

ut proprio utar vocabulo, principiorum nomina, & dignitates secundum praesentes matriculas indicabo. paulo post sub finem capituli: hi sunt milites principales, qui privilegiis munitur. non possum tene-ri, quin principiorum nomen Livio restituam, lib. xxii. nec magni certaminis ea dimicatio fuit. sex millia hostium caesa, duo castra cum praesidio castrorum. nam & castra expugnata sunt, atque ipse dux cum aliquot principibus captus. vulgo habetur: atque ipse dux militum cum aliquot praesidiis captus. quod nullo genere potest defendi. nos ita restituimus ope vetustissimi codicis, quem nobis subministravit Bibliotheca doctissimi Puteani.

¹ Huic joculari astutia.] Capitalem jocum supra vocavit: hoc est astutum, & ingeniose confictum jocum. distingue: detulit huic jocularis astutia.

CASAUBONUS.

² Gentis Daciae, Decibali ipsius, ut fertur, affinis.] Reges Dacorum plures Decebali nuncupati sunt: ut ex historia Domitiani & insecutorum principum est cognoscere. & videtur ad illum ipsum hoc referendum, rebus contra Romanos gestis clarissimum. nam Gallieni temporibus nullum eo nomine Dacorum regem invenio.

GRUTERVS.

⁴ Repertam in archiuis.] Pal. in athenicis. an fuit? in authenticis.

SALMASIUS.

³ Quam ego repertam in archiuis.]

Non debui, nec sine piaculo potui dissimulare lectionem quam in veteribus libris reperi. concorditer enim princeps editio cum Palatino legit: quam ego repertam in Athenicis. si quis hanc scripturam dignam putabit, cuius ratio haberetur, nae ille haud mecum sentiet. unde enim haec lectio nisi ab auctore? correctorum commentum esse nemo possit suspicari: in vulgatam magis caderet haec suspicio. nam Athenica in archiva mutasse videntur quibus archiva notiora quam Athenica. sed Athenica hoc loco quid sunt, & quo sensu dicuntur? Athenarum fuisse Romae, celebre auditorium in quo oratores, poetae, theatores publice recitarent, nemo fere ignorat. ab illo Athenaeo omnia etiam auditoria Athenae sunt appellata. an igitur haec legendum, in Athenicis? videntur in Athenicis illis & auditoriis publicis servari ac recondita huiusmodi ducum imperatorumque monumenta, ut epistolae & orationes, & similia quae ad historiam facerent. an vero scribendum Athenicis? ut Athenica vocet armaria in Athenaeo in quibus asservantur illa monumenta. nam ab Athenarum, Athenicum: ut ab Achaus, Achaicus: ab Ἀρχαῖος, archaicus. à Bardaus, Bardaicus. sed nihil mutandum. nullum mihi dubium est quin Athenica vocet bibliothecas, quasi loca Athenae, hoc est Minervae dicata. Athenicum vox est illius seculi, quales non paucas in his auctoribus primi excitavimus, & ex oblivione rene-

in archivis, inferendam putavi; fuit enim publica. *Claudius Regilliano multam salutem. 1 Felicem Remp. 2 quae te talem virum habere rei castrensis bellis his meruit. felicem Gallienum, etiamsi ei vera nemo nec de bonis, nec de malis nuntiat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celsus stipatores principis nostri, 3 qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die praelia & qua celeritate confeceris. Dignus eras triumpho, si antiqua tempora extarent. Sed quid multa? 4 Memor cujusdam omissis cautius*

tenebriserimus. in bibliothecis autem reponi ac custodiri moris erat ejusmodi omnia litteraria monumenta, ut epistolas & orationes ducum imperatorumque, & quotidianam vel ephemerides principum, & senatusconsulta de principibus facta & alia ad eandem rem pertinentia, quae & publice ibidem patebant omnibus legenda. Ideo Trebellius hoc loco epistolam illam Claudii sibi in Athenicis repertam, publicam fuisse dicit: *quam ego repertam in Athenicis inferendam putavi, fuit enim publica.* Vopiscus in vita Aureliani libros lineos in quibus quotidiana illius principis erant perscripta ex Ulpia Bibliotheca depromptos se vidisse & habuisse refert. idem in Tacito senatusconsultum de Tacito Augusto faciendo in libro elephantino fuisse perscriptum narrat qui liber in Ulpia bibliotheca servabatur, & in armario sexto ejusdem bibliothecae repositus habebatur. Bibliothecae illae & Athenica studiosis vulgo patebant & litteratis hominibus, ut aliunde scimus. hinc epistolam illam Claudii quae in Athenicis haberetur, publicam fuisse heic scribit Trebellius.

CASAUBONUS.

2 *Quae te talem virum habere rei castrensis bellis.* Reg. *castris. scrib. habere in castris.* nisi putamus dixisse Trebell. *talem virum rei castrensis.* quomodo dicitur, *vir virtiorum omnium, & similia.*

3 *Qualis apud Scupos in pugnando fueris.* In superiore Moesia Scupi no-

men urbis Ptolemaeo: cujus & alii meminerunt.

SALMASIUS.

1 *Felicem remp. quae te talem virum habere rei castrensis bellis his meruit.* Nihil impuratus inquinatusque fingi potest, quam hic est locus. scio rem castrensem, & res castrenses illo tempore solitas dici res bellicas, & castrenses appellatos milites. in Taciti vita: paruit praecipis, & voluntati castrensi ordo ille nobilissimus. Spartianus: scio eum rebus castrensibus profuturum. meminit comitis rei castrensis per Africam Ammianus Marcellinus. sed quid est *talem virum rei castrensis?* facile dicam quid sit. correctorum somnium est, & commentum. sed proposita veteri scriptura videamus, quid illa boni possit sapere. sic autem habet: *felicem remp. quae te talem virum habet rei castris bellis meruit.* haec nana est aliquo sono, nullo sensu. cum vero depravatissima haec sint, facile restitui posse judico si scribamus: *quae te talem virum habere in castris belli usu meruit:* id est, *talem virum usu belli:* sic rei bellicae peritum, & experientem. posset etiam scribi: *in castris Illyricis.* nam Illyrici dux erat hic Regilianus, vestigia tamen scripturae antiquae nimis longe relinquit haec lectio. priori igitur stabimus.

4 *Memor cujusdam omissis cautius velim vincas.* Quodnam erat omen istud quod vitandum censeat Regiliano Claudius? de omine nugae. corrige: *memor cujusdam hominis cautius velim*

tuis velim vincas. Arcus Sarmaticos & duo saga ad me velim mittas, sed fibulatoria, quum ipse miserim de nostris. Hac epistola ostenditur, quid de Regilliano fenserit Claudius, cujus gravissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubium est. Nec à Gallieno quidem vir iste promotus est, sed à patre eius Valeriano, & ut Claudius & Macrianus & Ingenuus &

Postu-

tim vincas. oblique & figurate monet Claudius Regilianum, ut à Gallieno sibi caveat, nec ita crebris victoriis indulgeat. nam malis principibus, qualis erat Gallienus, & qui ex flagitiorum suorum conscientia se omnibus odio esse intelligerent, omniaque & omnes timerent, non nimium gratæ acceptaque veniebant ducum suorum frequentes victoriæ, quod metuerent ne ab illis occasio exinde raperetur novarum rerum molendarum, & imperii invadendi. hinc monet eum Claudius, ut Gallieni memor cautior in vincendo velit esse. ne invidiam inde sibi & periculum crearet. per quemdam igitur hominem, non dubito quin obscure Gallienum intellexerit.

1 *Sed fibulatoria cum ipse miserim de nostris.* Pal. *sed fibulatoria.* fibula pro fibula. sic fibulatorium. Græci quoque Φιλατρίων. Suidas: Φιλατρίων, Φιλατρίων Περισπύ. Φιλατρίων Constantino de imperio, κτλ κτλ κλαμύδων βασιλικῆς, κτλ Φιλατρίων, κτλ τερων χρυσῶν. sic circlos pro circulos apud Virgilium & Varronem. & sablo pro sabulo in veteribus libris apud Vitruvium. sic vigla pro vigilia: unde βίγλα Græcis barbaris: inde & verbum pervigilare apud auctorem Pervigilii Veneris:

De tenente tota nox est, pervigilanda can-
ticis.

ita enim in optimo & vetustissimo libro scriptum reperimus, cujus libri ope, nos propediem illud poëma auctius emendatiusque dabimus. sic muclea pro nanculea vel navicula, apud

Tertullianum. *arcla* in veterib. Glossis, est *arcula*. *Arca* & *arcla*, κίβωτις, σωρός, κίμπερρον, λάβραξ, vulgo, *arcela*. sed quam posuimus lectionem, habere illam profiteamur ex membranis antiquis quæ sunt P. Pureani. sic *fibla*, & *fibulatorium sagum*. *fibla* etiam dicitur in veteri inscriptione: ΠΡΟΠΟΣΙΤΥΜ. Α. FIBLIS. ΠΡΟΠΟΣΙΤΥΜ. Α. CRYSTALLINIS. hinc Græci recentiores Φιβλα, & Φιβλιον & Φιβλιον passim usurparunt. *saga* autem *fibulatoria* heic sunt, quæ *fibula* stringebantur. sic & *pallia fibulatoria*. *pallia fibulata* vocantur infra. sed & *fibulatoria* simpliciter dicebantur. Anastasius in Leone quarto: *cantharam exauratam unam, bancas exauratas tres, fibulatoria majora & minora quinque.* sed omnia *saga fibulata* non erant. ideo Claudius cum à Regiliano duo *saga* sibi mitti peteret, *fibulatoria* se velle addidit: *duo saga ad me velim mittas, sed fibulatoria, cum ipse miserim de nostris.* Illyricum tunc regebat Regilianus. talia igitur fuisse *saga* videntur quæ in Illyrico fiebant. *fibulata* etiam erant Gallica *saga*. Polyanius: *ἰμαλίων δὲ χρῆσται σούρα Γαλατικῆ. κτλ τερων χρυσῶν πῆσαι σούρα μελαίνων, & primus nigrum sagum infibulatus est.* de *fibula sagi* Varro *Virgula divina*:

Quum neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret.

sed de his alibi plura.

2 *Cum ipse miserim de nostris.* Palat. *cum ipse misi de nostris.*

3 *Et ut Claudius & Macrianus & Ingenuus.* Lege: *nec à Gallieno quidem*

Postumius & Aureolus, qui omnes in imperio interempti sunt, quum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quod omnes quoscunque duces fecit, postea militum testimonio ad imperium pervenerunt: ut appareat senem imperatorem in deligendis Reip. ducibus talem fuisse qualem Romana felicitas, si continuari fataliter potuisset, sub bono principe requirebat. Et utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel ejus filius Gallienus in imperio diutius non fuisset, ut libere se in suo statu Resp. nostra tenuisset. Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, quæ cum Valeriano & bonos principes tulit, & Gallienum diutius quam oportebat, Reip. reservavit.

DE AUREOLO, X.

Hic quoque Illyricianos exercitus regens in contemptum Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus, sumpsit imperium. Et quum Macria-
I H

aus

vir iste promotus est, sed à patre ejus Valeriano, ut & Claudianus, & Macrianus.

GRUTERUS.

3. *Ut & Claudius.] Sic Palat. prius cæsi verbis in versis, Et ut Claudius. 1 Vel ejus filius in imperio.] Editiones alia, filius Gallienus in imperio. sed non ea vox in Pal. neque requiritur.*

SALMASIUS.

2. *Ut libere se in suo statu resp. nostra tenuisset.] Liberam securamque in suo statu lectionem hanc manere sivilsem, si librorum eam confirmasset auctoritas. sed cum eam libri nostri non agnoscant, facile sum impulsus ut controversiam illi status moverem. Palatinus pro, ut libere, habet, ut libet. torum hunc locum igitur sic lege: & utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel ejus filium*

Gallienus in imperio diutius non fuisset, ut libet se in suo statu resp. nostra tenuisset. quod elegantissime dictum est. ut libet se tenuisset: id est, quantum libet, quantum voluisset, arbitrato suo.

CASAUBONUS.

3. *Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, quæ c.] Similis Marcellini cum Fortuna expostulatio super amisso Juliano, & creato Joviano, lib. xxv. Tu, ait, hoc loco, Fortuna orbis Romani merito incusaris, quæ distantibus procellis Reip. excessa regimentu perito rei gerendæ ductori consummando juveni porrexisti: quem nullis ante actæ vitæ insignibus in hujusmodi negotiis cognitum, nec vituperari est æquum, nec laudari. at melius Pollio cum infra in Odenato sic ait: Iratum fuisse Reip. Deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reservare. sed habent ibi veteres, irator s. deus.*

S. 3. I. Cap.